

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Koruyucu Aile Olma Şartı Sağlayan Eşlerin Koruyucu Aile Hizmet Modeline İlişkin Görüşleri*

Perspectives of Partners Who Meet the Requirements for Becoming Parents on the Foster Care Service Model

Sinem KİBAROĞLU¹, Oğuzhan ZENGİN²

¹ Sosyal Çalışmacı, Karabük Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, sinemkbrg@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2863-7391

² Prof. Dr., Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, oguzhanzengin@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2682-0870

Başvuru: 31.07.2023
Kabul: 11.10.2024

Atıf: Kibaroglu, S. ve Zengin, O. (2024). Koruyucu aile olma şartı sağlayan eşlerin koruyucu aile hizmet modeline ilişkin görüşleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35 (4), 661-683. DOI: 10.33417/tsh.1269615

ÖZ

Bu çalışma ile Türkiye’de giderek yaygınlaşan ve çocuğun yüksek yararı açısından oldukça önemli olan koruyucu aile hizmet modeline ilişkin koruyucu aile olma şartlarını sağlayan kişilerin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır ve ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenen ve Çankırı ilinde yaşayan 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler nitel veri analiz programı MAXQDA 18 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların koruyucu aile hizmet modeline ve koruyucu aile olmaya yönelik algılarıyla birlikte koruyucu aile hizmet modelinin toplumdaki yaygınlığı ve bu yaygınlığın artırılmasına yönelik fikir ve düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin önemli bir kısmının koruyucu aile olma konusunda olumsuz düşünceye sahip olduğu ve söz konusu hizmet modelinin yeterince yaygın olmadığı ifade edildiği, bu düşüncelerin bireysel, çevresel ve hizmet modelinden kaynaklı çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığının artırılmasına yönelik yapılabilecek çalışmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, korunma ihtiyacı olan çocuk, koruyucu aile

ABSTRACT

In the qualitative study; a total of 20 participants, living in Çankırı, were determined by using the criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, in order to determine the opinions of individuals who meet the conditions of being a foster family regarding the foster family service model, which is becoming increasingly widespread in Turkey and is very important for the best interests of the child. In-depth interviews were conducted with a semi-structured interview form. The obtained data were analyzed using the qualitative data analysis program MAXQDA 18. Within the scope of the research, the prevalence of the foster family service model in the society and their ideas and thoughts on increasing this prevalence were tried to be determined, together with the perceptions of the participants about the foster family service model and being a foster family. It has been concluded that a significant part of the individuals participating in the research have negative thoughts about being a foster family and that the service model in question is not widespread enough, and that these thoughts may arise due to various reasons originating from the individual, environmental and service model. As a result of the research, suggestions regarding the studies that can be done to increase the prevalence of the foster family service model are included.

Keywords: Child, child in need of protection, foster family.

* Bu makale Sinem KİBAROĞLU tarafından Oğuzhan ZENGİN danışmanlığında yazılan ve 2022 yılında tamamlanan “Koruyucu aile olma şartı sağlayan eşlerin koruyucu aile hizmet modeline ilişkin görüşleri” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Korunma ihtiyacı olan çocuklar her dönemde çeşitli toplumlar içinde varlığını sürdürerek çocuk refahı alanında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk koruma sistemleri ülkeler arasında farklılık göstermekte ve ülkeye özgü gelenek, inanış, değer sistemleri, birey ve toplum algısı ve politik yaklaşımlarla bağlantılı olarak şekillenmektedir (Hämäläinen, 2016: 735-736). Çeşitli toplumlar tarafından korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik olarak ilk etapta çocuğun içinde bulunduğu çevrede kendi ailesi, akrabaları ve yakınları yanında desteklendiği aile odaklı uygulamalar benimsenmiştir. Çocuk koruma sistemi temellerini Çocuk Hakları Sözleşmesinden (ÇHS, 1989) almakta olup çocuğun yüksek yararı doğrultusunda doğrudan sosyal ve ekonomik sorunlar, göç, işsizlik gibi çocuk için risk unsuru olabilecek faktörleri ortadan kaldırmayı, çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasını, ihmal edilmelerini önlemeyi içermektedir (Yolcuoğlu, 2009: 48).

Tüm dünyada artan sosyal ve ekonomik sorunlar, çocukların olumsuz etkilenmesine yol açmakta ve bazı temel ihtiyaçlarının karşılanmasının ve sağlıklı birer birey haline gelmelerinin önünde engel oluşturmaktadır (Özata vd., 2016; Yazıcı, 2014; Yolcuoğlu, 2009: 44). Benzer şekilde ülkemizde de her yıl göç, işsizlik, yoksulluk, fiziksel ve ruhsal sorunlar, parçalanmış aileler, ihmal ve istismar başta olmak üzere çeşitli sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı korunma ihtiyacı olan çocuk sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir (Kırlıoğlu, 2020; Şimşek ve Ark, 2008: 245). Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmet modelleri arasında öncelikle çocuğun kendi ailesi içinde bakımı ve desteklenmesi yer almaktadır. Bunun mümkün olmaması durumunda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (2005) 5/1-c maddesine “çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi” istinaden yetkili ve görevli mahkemece gerekli bakım tedbir kararı alınarak çocuğun ailesi dışında da bakımı sağlanabilmektedir. Çocuğun kendi ailesi dışında bakımının sağlandığı kurum bakımı hizmetlerinde koruma ve bakım altında olan çocukların sayıca fazla olması etkin hizmet sunumunu olumsuz etkilemekte, kuruluş çalışanlarının çocuk özelinde davranmasına imkân sunmamaktadır (Yazıcı, 2012: 513). Benzer şekilde Webb (2017: 294-295) de kalabalık gruplarla kurum bakımının çocuklar üzerinde duygu ve dürtü kontrol yetersizliği, düşük benlik saygısı, öğrenme güçlüğü, sosyal ilişkilerde zayıflık, oyun becerilerinin gelişmemesi gibi olumsuz etkilerinin bulunduğunu ifade etmektedir.

Her gün, çeşitli nedenlerle, geçici veya kalıcı olarak çok sayıda çocuk koruma altına alınmaktadır. Koruma altına alınan birçok çocuk için koruyucu aile hizmet modeli aile benzeri bir ortam sağlamaktadır. Koruyucu aile hizmeti, aile yaşamının bir çocuğun sağlıklı büyümesine ve gelişmesine önemli bir katkı sağlayabileceği varsayımına dayanmaktadır (Twigg ve Swan, 2007: 49). Korunma ihtiyacı olan çocukların geçmiş travmalarının atlatılmasında oldukça önemli bir yere sahip olan, çocukların desteklendiği, ebeveyn rol modellerine sahip olma imkânı bulduğu ve ait olma fırsatının sunulduğu, uygun koşullar sağlandığında terapötik bir hizmet modeli olan koruyucu aile uygulaması, çocuk refah sisteminin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Riggs,

Augoustinos ve Delfabbro, 2009: 172). Çocuk refahı alanında giderek daha önemli hale gelen koruyucu aile hizmeti ile korunma ihtiyacı olan çocukların korunmasıyla beraber gelişmelerinin de desteklenmesini amaçlamaktadır (Vanderfaeillie vd., 2013: 587). Korunma ihtiyacı olan çocukların birincil bakım verenlerinden ayrılmaları ve yaşadıkları olumsuz deneyimler bağlanma sorunlarını ortaya çıkarabilmektedir. Bu bakımdan çocukların psikososyal gelişimleri açısından koruyucu aileler ile sağlıklı bağlanma gerçekleştirmelerinin önemi büyüktür (Miranda, Molla ve Tadros, 2019: 400-401). Koruyucu aile hizmeti çocuğa koruyucu ebeveyni ile yakınlık ve bağ kurabileceği, güven ilişkisine dayalı paylaşım sürecini deneyimleme fırsatı sunmaktadır (Mitchell vd., 2009: 181). Bu sayede çocukların yaşanan ihmal veya istismarı en az zararla atlatabilmelerine ve aile ortamı içinde hayatlarını sürdürebilmelerine imkân vermek, kurum bakımının olumsuz yanları ile karşılaşmalarını engellemek gibi amaçlarının olması koruyucu aile uygulamasının önemini artırmaktadır.

Türkiye’de Koruyucu Aile Uygulaması

Koruyucu aile hizmetinin ülkemizdeki tarihçesine bakıldığında, önceleri yardıma ihtiyacı olan bir yakınının veya muhtaç herhangi bir kimsenin çocuğunu alıp bakımını üstlenme, büyütme, iş sahibi olmasını sağlama ve evlendirme amaçlarına hizmet eden, toplum açısından kabul gören ve dini bakımdan da sevap olarak kabul edilen, gelenek halini alarak varlığını sürdüren bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Koşar, 1989: 71). Koruyucu aile kavramından ilk olarak 1926 tarihli Medeni Kanun’da bahsedilirken korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik koruyucu aile yanında bakım sunulmasına ilişkin olarak düzenlemeler 1930 yılında kabul edilen Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nda yer almıştır. İlk koruyucu aile uygulamalarına 1949 yılında başlanmış olup 1952 yılında söz konusu hizmetin kapsamının genişletildiği görülmektedir (Özbesler, 2009: 87).

Keller ve diğerlerine (2001: 915) göre koruyucu aile; biyolojik ailenin çocuğa yönelik sorumluluklarının, mevcut koşullar düzeltilene kadar devlet tarafından uygun görülen başka bir aile tarafından üstlenilmesidir. Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak koruyucu aile hizmeti, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 20. maddesi, Medeni Kanun’un 347. maddesi ve 2828 sayılı Kanunun 22. ve 23. maddesi kapsamında uygulanmaktadır (Yeşilkayalı, 2015: 15). Koruyucu aile hizmet modeli ülkemizde 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı (Koruyucu Aile Yönetmeliği [KAY], 2012) doğrultusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak il müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2012 yılında yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği ile Türkiye’de birey ya da ailelerin koruyucu aile olabilmek için sahip olması gereken nitelikler düzenlenmiştir. Bu bağlamda, koruyucu aile olma talebiyle başvuruda bulunan aile ya da kişilerin:

- a) Türk vatandaşı olması ve Türkiye’de sürekli ikamet etmesi,
- b) 25-65 yaş aralığında bulunması,
- c) En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması,

ç) Düzenli gelire sahip olması” belirlenen ön koşullar arasında yer almaktadır (KAY, 2012). Başvuru talebinde bulunan bireylerin evli olmaları durumunda eşlerin birlikte başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvuru alınan koruyucu aile adayına, koruyucu aile biriminde çalışan meslek elemanı tarafından koruyucu aile hizmetinin özellikleri, esasları ve genel işleyişi hakkında bilgi verilerek ilk görüşmeler yapılmakta ve ailenin başvuru dilekçesi alınmaktadır. 2018 yılı itibariyle yürürlüğe konulan yeni uygulama ile koruyucu aile olmak isteyen kişiler e-devlet üzerinden ön başvuru yapabilmektedir.

Her ne kadar Türkiye’de koruyucu aile uygulamalarında son yıllarda önemli gelişmeler yaşansa da halen iyileştirilmesi gereken hususlar bulunmaktadır (İzci, 2020: 158). 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması ve 2012 yılında gerçekleştirilen mevzuat çalışmaları ile birlikte koruyucu aile hizmetine ilişkin sayılarda bir artış yaşandığı görülse de literatürdeki çalışmalar Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygın olmadığını belirtmektedir (Can, 2000; Özkara, 2005; Karatay, 2017; Hız, 2018; Koçtürk, 2019; Ertürk, 2020; Erbay ve Çalış, 2021). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan yılsonu istatistiklerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda 2024 yılı itibari ile koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılan çocuk sayısının 10.301 ve koruyucu aile sayısının ise 8.636 olduğu görülmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği il olan Çankırı ilinde ise 10 koruyucu aile yanında toplam 15 çocuk koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmaktadır (ASHB, 2024). Bu doğrultuda koruyucu aile hizmetlerine ilişkin henüz tam bir toplumsal bilincin oluşmadığı (Ünal, 2015: 894) ve mevcut sayıların hala çocuk koruma sistemi için yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır (Erbay ve Çalış, 2021: 440). Koruyucu aile hizmetinin kriz durumlarında geçici bir süre ya da daha uzun süreli olarak çocuğa yönelik sunulabilecek en uygun bakım yöntemi olmasına rağmen bu uygulamanın 1961 yılından bu yana yeterince gelişmediği bilinmektedir (Bıyıklı, 1995: 4).

Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Türkiye’de giderek yaygınlaşan ve çocuğun yüksek yararı açısından önemli bir hizmet modeli olan koruyucu aile sistemine ilişkin olarak, koruyucu aile olma şartlarını sağlayan çiftlerin bu modele dair düşüncelerini ortaya koymaktır.

Bu doğrultuda belirlenen araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

- Katılımcıların koruyucu aile hizmet modeline ve koruyucu aile olmaya yönelik duygu ve düşünceleri nelerdir?
- Katılımcıların koruyucu aile hizmet modelinin toplumda yaygınlığı hakkındaki düşünceleri ve koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlığının artırılmasına yönelik düşünce ve önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tasarımı

Bu araştırma, olguların özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde ifade edilmesini esas alan, nicel ölçme yöntemleri veya istatistiksel analizler kullanılmadan, araştırma konusunun açıklanması, sınıflandırılması ve betimlenmesi amacına yönelik gerçekleştirilen fenomenolojik desenli nitel bir

araştırmadır. Creswell'e (2013: 77) göre fenomenolojik çalışmalarda kişilerin bir fenomen ya da kavramla ilgili deneyimlerinin ortak anlamı ortaya koyulmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım ile olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler ve kavramlar gibi çeşitli durumlarda karşımıza çıkan olgulara odaklanılmakta ve bu olguları araştırmaya odaklanan çalışmalara uygun bir zemin oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78). Araştırmanın fenomenolojik desenli nitel bir araştırma olarak tasarlanmasının nedeni, koruyucu aile hizmet modeline ilişkin çiftlerin düşüncelerini ve duygularını derinlemesine anlamak ve öznel bakış açılarını ortaya koymaktır. Düşüncelerin, duyguların, algıların ve görüşlerin sayılabilen bir nitelik taşıyaması, katılımcıların özgürce ifade etmek istediklerine odaklanılmak istenmesi (Karakuş vd., 2013) ve fenomenolojik yaklaşımın, bireylerin belirli bir fenomen ya da kavramla ilgili deneyimlerinin ortak anlamlarını ortaya koymayı amaçladığından, bu çalışma için uygun bir yöntem olarak görülmüştür.

Sosyal bilimlerde sıklıkla karşılaşılan bir yöntem olan nitel araştırma yöntemi; bireyler ya da grupların bir sosyal duruma attıkları anlam doğrultusunda bir konunun ayrıntılı olarak keşfedilmesi ve ortaya konulması için gerekli bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırma sürecinde, literatürden elde edilen bilgilerden ya da araştırmacının araştırma sürecine yönelik yorumlarından daha çok katılımcıların sahip oldukları düşünce üzerine odaklanılmaktadır. Nitel araştırmalar bu yönüyle araştırmacıya katılımcılara ilişkin farklı bakış açılarını ortaya koyma fırsatı sunmaktadır (Creswell, 2013: 44). Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda ele alınan konuya ilişkin derin bir kavrayışa ulaşma çabası bulunmakta ve öznel bakış açısına önem verilmektedir. Olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmaktan ziyade sözlü ve nitel analizlere vurgu yapılmaktadır (Neuman, 2012: 224). Bu bakımdan nitel araştırmalarda bilgi ya da veri toplama kavramlarından ziyade bireylerle konuşarak ve gözlem yaparak anlamlı, ayrıntılı ve bütüncül bir bakışla bilgiyi oluşturma sürecine odaklanılmaktadır (Kümbetoğlu, 2015: 47).

Çalışma Grubu

Yapılan bu araştırma ile koruyucu aile modelinin toplum içindeki yeri ve önemine dair ipuçları elde etmek amacı doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemi belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemleri nitel araştırmalarda olgu ve olayların keşfedilmesi ve açıklanmasını kolaylaştırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 118). Aynı zamanda araştırma amacı doğrultusunda belirlenen konular hakkında daha detaylı bilgi edinme imkânı sunmaktadır (Patton, 2014: 46). Bu kapsamda araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir ve ölçüt örnekleme yöntemleri ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yolunda, örnekleme problemiyle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşmaktadır. Bu örnekleme yönteminde, araştırmada daha önceden belirlenmiş ölçütleri sağlayan bireyler örnekleme dahil edilmektedir. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilmektedir. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde ise araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması bakımından araştırmacı tarafından kolay ulaşılabilir bir gruba araştırma süreci yürütülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 122-123).

Bu araştırmada çalışma grubunun oluşturulmasında, katılımcıların Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde belirtilen Türk vatandaşı olma, Türkiye'de sürekli ikamet etme, 25-65 yaş aralığında bulunma, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olma ve düzenli bir gelire sahip olma (KAY, 2012) gibi ön koşulları karşılamalarının yanı sıra, kolay ulaşılabilirlik açısından ankırı ilinde ikamet etmeleri kriteri esas alınmıştır. Bu doğrultuda 18-65 yaş arası olmamak, en az ilkokul düzeyinde mezun olmamak ve düzenli bir gelire sahip olmamak dışlama kriteri olarak uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde verilerin tekrar etmeye başlaması yeterli sayıda veri kaynağına ulaşıldığına işaret edebilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2018: 125). Bu kapsamda görüşme sürecinde tekrar eden verilerin oluşması ve doyum noktasına ulaşılması nedeniyle görüşmeler 10 evli çift olmak üzere toplamda 20 katılımcı ile sınırlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan katılımcılara ait tanıtıcı bilgilerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırmada katılımcıların sosyodemografik bilgileri, evliliklerine ilişkin özellikleri ve koruyucu aile hizmeti hakkındaki bilgi, görüş ve düşünceleri, ilgili literatür taraması sonucunda Özkara (2005), Kahraman (2007), Karataş (2007), Özbesler (2009), Bilican Gökkaya (2014), Baysal (2017), Kınık (2019) ve Ertürk (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanılarak oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu ile elde edilmiştir.

Araştırma sorunu doğrultusunda gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu, biri koruyucu aile biriminde çalışmakta olan sosyal çalışmacı olmak üzere iki uzmanın incelemesine sunulmuş, soruların değerlendirilmesi amacıyla gönüllü evli bir çift ile deneme görüşmesi yapılmış ve yapılan değerlendirmeler doğrultusunda son halini almıştır.

Veri Toplama Süreci

Nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan yöntemlerden biri de görüşmedir. Görüşme çoğunluğu yüz yüze olmak üzere sözlü iletişim yolu ile gerçekleştirilen bir veri toplama tekniğidir. Görüşme ile bireylerin çeşitli konular üzerine sahip olduğu bilgi, görüş, düşünce, tutum ve davranışlarının öğrenilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca görüşme tekniği ile söylenenlerin yüzeysel anlamlarının yanında derinliğinde yatan gerçek anlamların da ortaya çıkarılmasına olanak sunulmaktadır (Karasar, 2014: 166). Araştırmanın amacı doğrultusunda görüşmeler amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılır ve ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenen, ankırı ilinde ikamet eden koruyucu aile olabileme ön şartlarını sağlayan çiftlerle araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara telefon ile ya da bizzat yüz yüze görüşülerek ulaşılmış, araştırmadan bahsedilmiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ile görüşme planı hazırlanmıştır. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara araştırmanın içeriği anlatılmış, araştırma sürecine dair gerekli

bilgilendirmeler yapılmış ve görüşme süresince ses kayıt cihazı kullanılması için onayları alınarak bilgilendirilmiş onam ilkesi uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde görüşmeler 01.02.2021-15.03.2021 tarihleri arasında katılımcıların evlerinde gerekli izinler alınarak gönüllülük esasıyla ve gizlilik ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler evli çiftlerle ayrı ayrı yapılmış ve katılımcıların onayları ile görüşme süreci boyunca ses kaydı alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bir çalışmanın son noktasını bireylerin fenomene ilişkin olarak neyi nasıl deneyimlediklerinin tartışılarak analiz edildiği betimleyici bölüm oluşturmaktadır (Creswell, 2013: 79). Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi aşamasında betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde amaç, görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin görüşmecilerin duygu ve düşüncelerini ifade ettiği şekliyle düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde doğrudan alıntılara da yer verilerek okuyucuya sunulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılarak özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239-240). Öncelikle görüşme sürecinde alınan ses kayıtları tek tek dinlenmiş, daha sonra bütün görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Yapılan görüşmelerin yazıya aktarılması sonucunda elde edilen veri seti toplam 20 görüşme ve 121 sayfadan oluşmaktadır. Her bir kadın katılımcı K1, K2, K3..., her bir erkek katılımcı ise E1, E2, E3... şeklinde aynı numaraya sahip erkek ve kadınlar evli olmak üzere kodlanmıştır.

Verilerin analizinde kolaylaştırması bakımından elde edilen veri setinin tamamı nitel veri analiz programı olan MAXQDA 18 programına aktarılmıştır. Sonrasında metinler tek tek okunarak kodlar oluşturulmuş, hatırlatıcı notlar alınmış ve benzer kodlar bir araya getirilmiştir. İlk kodlamaların tamamlanmasının ardından veri seti tekrar tekrar okunarak kodlara en uygun ifadeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Kodlamaların tamamlanmasının ardından araştırmanın amaçlarına uygun olarak kodlar ana temalar altında toplanmıştır. Temalara ilişkin açıklama Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Ana ve alt temalar

Koruyucu Aile Hizmet Modeline Yönelik Düşünceler	• Bilgi Sahibi Olmama • Karıştırılan Hizmet Modelleri • Olumlu Algı • Olumsuz Algı
Koruyucu Aile Olmaya Yönelik Düşünceler	• Olumlu Düşünceler • Olumsuz Düşünceler
Koruyucu Aile Hizmet Modelinin Yaygınlığı Hakkındaki Düşünceler	• Yeterince Bilgi Sahibi Olmama • Bilinç ve Farkındalık Düzeyinin Yeterince Gelişmemiş Oluşu • Sorumluluk Almaktan Çekinme • Sosyal ve Ekonomik Yetersizlikler • Ön Yargılar

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle araştırma verilerinin çözümlenmesi ile Kişisel Bilgi Formu aracılığı ile elde edilen katılımcıların kişisel bilgileri ve demografik özelliklerine ilişkin bulgulara ve daha sonra Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu ile elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmanın bulguları katılımcıların koruyucu aile hizmet modeli hakkındaki düşünceleri, koruyucu aile olma yönündeki fikir ve düşünceleri ve koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığı ve yaygınlığının artırılmasına yönelik düşünce ve önerilerine yer verilmiştir.

Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya katılım sağlayan erkek bireylere ilişkin tanıtıcı bilgiler Tablo 2’de kadın katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler ise Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 2: Erkek katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Öğrenim Durumu	Meslek	Yerleşim Yeri	Evlilik Yılı	Çocuk Sayısı	Aylık Ortalama Gelir
E1	50	Ortaokul Mezunu	Memur	İlçe	26	2	5000 TL
E2	59	Ortaokul Mezunu	Emekli	İlçe	35	3	3000 TL
E3	36	Ön lisans Mezunu	Çiftçi	İlçe	11	1	10000 TL
E4	30	Yüksek Lisans Mezunu	Memur	İl	5	1	10000 TL
E5	32	Lise Mezunu	Danışma Görevlisi	İlçe	4	1	7000 TL
E6	38	Ön Lisans Mezunu	Yönetici	İl	18	-	13000 TL
E7	57	Lise Mezunu	İşçi Emeklisi	İl	34	2	4000 TL
E8	45	Lise Mezunu	Sağlık Memuru	İlçe	20	2	4000 TL
E9	50	Ön Lisans Mezunu	Serbest Meslek	İl	28	1	15000 TL
E10	44	Lisans Mezunu	Yönetici	İl	22	2	9000 TL

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılım sağlayan erkek katılımcılardan dördünün 30-40, dördünün 41-50 yaş aralığında ve ikisinin 51 yaş ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Erkek katılımcılardan ikisi ortaokul, üçü lise, üçü ön lisans, biri lisans ve biri yüksek lisans mezunudur. Araştırmaya katılan erkek katılımcıların üçünün memur, ikisinin emekli, ikisinin yönetici, birinin çiftçi, birinin danışma görevlisi ve birinin de serbest meslek çalışanı olduğu görülmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği tarihlerde net asgari ücret 2.825,90 TL olup katılımcıların tamamı asgari ücret üzerinde gelir düzeyine sahiptir.

Tablo 3: Kadın katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Öğrenim Durumu	Meslek	Yerleşim Yeri	Evlilik Yılı	Çocuk Sayısı	Aylık Ortalama Gelir
K1	43	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	İlçe	26	2	5000 TL
K2	55	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlçe	35	3	3000 TL
K3	37	Ön lisans Mezunu	Bilgisayar İşletmeni	İlçe	11	1	10000 TL
K4	31	Lisans Mezunu	Memur	İl	5	1	10000 TL
K5	29	Lise Mezunu	Bakım Personeli	İlçe	4	1	7000 TL
K6	37	Lise Mezunu	Güvenlik Görevlisi	İl	18	-	13000 TL
K7	53	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İl	34	2	4000 TL
K8	42	Lise Mezunu	Ev Hanımı	İlçe	20	2	4000 TL
K9	42	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	İl	28	1	15000 TL
K10	41	Lisans Mezunu	Ev Hanımı	İl	22	2	9000 TL

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadın katılımcılardan ikisinin 25-35, altısının 36-45, ikisinin 46-55 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kadın katılımcıların ikisi ilkokul, ikisi ortaokul, üçü lise, biri ön lisans, ikisi lisans mezunudur. Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan altısı ev hanımı, biri bilgisayar işletmeni, biri memur, biri bakım personeli, biri güvenlik personelidir.

Araştırmaya katılım sağlayan çiftlerin beşi ilde, beşi ise ilçede ikamet etmektedir. Söz konusu çiftlerden ikisi 0-10 yıl arası, üçü 11-20 yıl arası, üçü 21-30 yıl arası, ikisi 31 yıl ve üstü evlilik yılına sahiptir. Çiftlerin dördünün bir çocuğu, dördünün iki çocuğu, birinin üç çocuğu bulunmakta olup çiftlerden biri çocuk sahibi değildir. Katılımcıların dördü 5000 TL ve altı, dördü 6000 TL-10000 TL arası, ikisi 10000 TL üzeri aylık ortalama gelire sahiptir.

Koruyucu Aile Hizmet Modeline Yönelik Düşünceler

Araştırma kapsamında katılımcıların koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi düzeyleri, koruyucu aile hizmet modeline ilişkin olumlu ya da olumsuz algıları ele alınmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin genel olarak koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi sahibi olmadığı hatta büyük bir çoğunluğunun görüşme sürecinde söz konusu hizmeti ilk defa duyduğunu ifade ederek daha detaylı bilgi almak istediği, gerekli bilgilendirilme yapıldıktan sonra görüşmelere devam edildiği gözlemlenmiştir. Katılımcılardan K1 ve E2 koruyucu aile kavramı daha önce hiç duymadıkları ve bilgi sahibi olmadıkları yönünde cevaplar vermiştir. Konu ile ilgili olarak K1 "*Bilmiyorum etrafımda koruyucu aile falan yok çünkü küçük bir ilçedeyiz. Herkesin belirli bir geliri var, maddiyatı belli. Şu anda buralarda öyle bildiğim koruyucu aile falan yok. Onun için bilemeyeceğim. Herhangi bir bilgim*

yok.” (K1, 43) ifadesiyle koruyucu aile hizmet modeli hakkında bir bilgisinin olmadığını, bunun da küçük bir ilçede yaşamasından ve çevresinde sınırlı ekonomik gelire sahabe insanların oluşundan kaynaklanabileceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Benzer şekilde katılımcılardan E2 *“Hayır daha önce hiç duymadım koruyucu aileyi.”* (E2, 59) sözleriyle koruyucu aile hizmet modeli hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığını ve hatta daha önce hiç duymadığını belirtmektedir. Katılımcılardan E8’in *“Daha önce koruyucu aile hizmeti diye bir şey duymadım ama evlatlık alan aileler var aynı şey mi bilmiyorum. Aynı şey mi?”* (E8, 45) ifadelerinde yer aldığı üzere koruyucu aile hizmet modeline yönelik sorular yönetilmesine rağmen katılımcının koruyucu aile hizmetini evlat edinme hizmet modeli ile ilişkilendirdiği söz konusu hizmetlerin birbiri ile karıştırılabildiği görülmektedir.

Koruyucu aile hizmet modeline yönelik olarak olumlu düşüncelere sahip olan katılımcılardan E1, E3, K8 ve K10, ekonomik durumları yeterli olan bireylerin korunma ihtiyacı olan bir çocuğa aile ortamı sunacak olması bakımından koruyucu aile hizmetini olumlu değerlendirdiğini belirtmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin bir kısmının bireysel ya da hizmet modelinden kaynaklı birtakım endişelere sahip oldukları bu durumun da koruyucu aile hizmet modeline ilişkin çeşitli olumsuz düşünceleri meydana getirebildiği görülmüştür. Örneğin E7 *“Yani ben çok olumlu düşünmüyorum. Öz anne babasının yerini tutabileceğine inanmıyorum. Ama kurumdan da daha iyidir diye düşünüyorum. Bir annenin yapacağı bir şeyi para karşılığı yapıyor olması beni tatmin etmiyor. Hiçbir zaman kendi ailesinin yerine geçmez. Akrabasının yerine bile geçmez. Dedesinin, ninesinin, teyzesinin veya amcasının yerine de geçebileceğine inanmıyorum.”* (E7, 57) sözleri ile koruyucu aile uygulamasının hiçbir zaman biyolojik aile yanını tutmayacağını düşündüğünü ifade etmektedir.

Koruyucu Aile Olmaya Yönelik Düşünceler

Araştırma katılım sağlayan bireylerin koruyucu aile olmaya yönelik fikir ve düşünceleri olumlu ve olumsuz düşünceler etrafında şekillenmektedir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar ele alındığında bir kısmının koruyucu aile olmaya yönelik olumlu düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Bu olumlu düşüncelerin sebepleri sorulduğunda genel olarak korunma ihtiyacı olan ve kurum bakımı altında olan bir çocuğa yardımcı olarak bir aile ortamında yetişmesine destek olma düşüncesi, manevi tatmin, hayırseverlik, konuyu dini boyutu ile ele alma, çocuğun daha iyi koşullarda yetişmesini sağlayabilme temaları vurgulanmıştır. Katılımcılardan bir kısmı konuya dini ve manevi boyutu ile yaklaşarak koruyucu aile hizmetinden yararlanmaya yönelik olumlu düşüncelerini hayırseverlik ve yardım anlayışına dayandırmaktadır. Katılımcılardan K1 *“Bir çocuğu topluma kazandırmak, ona bir yuva sunmak bir de bunu Allah rızası için Allah'ın rızasını kazanmak için isterdim öncelikle. Sonra da o çocuğun her türlü eksikliğini, yuvasızlığını gidermek için isterdim.”* (K1, 43) sözleriyle konuyu dini boyutuyla değerlendirmekte ve koruyucu aile olmaya yönelik olumlu düşünceye sahip olduğunu ifade etmektedir. K6'nın *“Yani insan kendine bir amaç, bir şey istiyor hayatında. Ne bileyim gerçekten ele*

avuca gelecek bir şey istiyor. Öyle kitap okumakmış bilmem neymiş doyurmuyor insanı psikolojik olarak. Yani bir amacı olsun istiyor. Bu şekilde bir çocuğun bakımını üstlenmek evet bir amaç, bu bir hayat. Yani sadece bakım meselesi de değil bir çocuğun geleceği, hayatı, bir insan yetiştiriyorsun ve o senin elinden çıkıyor.” (K6, 38) sözleriyle korunma ihtiyacı olan bir çocuğun bakımını üstlenmeyi gerçek bir yaşam amacı olarak tanımladığı, böyle bir uygulamadan yararlanması halinde bir doyum yaşayacağını belirttiği ve bu sebeple koruyucu aile olmaya yönelik olumlu düşünceye sahip olduğunu ifade ettiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin önemli bir kısmının ise koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip olduğu, bu düşüncelerin ise; bireysel, çevresel ve hizmet modelinden kaynaklı çeşitli sebeplerden kaynaklandığının ifade edildiği görülmektedir. Katılımcıların koruyucu aile olmaya ilişkin olumsuz düşünceye sahip olma nedenleri arasında, kendisini hazır hissetmeme, yaşadığı çevreden kaynaklı sosyal ve ekonomik yetersizlikler ve bu yetersizlikler nedeniyle koruyucu aile hizmet modelinden yararlanan çocuğa yeterli imkan sunamamaya yönelik endişelerini belirttikleri, katılımcılara koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi verilirken koruyucu ailelere bakım ve gözetimini sağladıkları çocukların eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ekonomik destek sağlandığı ifade edilmesine rağmen katılımcıların yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmadıkları gerekçesiyle koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcılardan E1 *“Kendimi hiç böyle bir şeye hazır hissetmedim, hiç düşünmedim böyle bir şey. Belki çocuk geleceği için daha farklı bir aileye gidebilir, daha iyi bir gelecek hazırlayabilen aileler olabilir. Belki o çocuğun daha iyi şartlarda yetişmesi gerekir. Ama kendi çocuğunda kendi kaderin bu, onu mecbur yaşıyorsun.” (E1, 50) sözleriyle böyle bir hizmet modeline kendisini hazır hissetmediğini, sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle koruyucu aile hizmet modelinden yararlanan çocuğa yeterli imkanları sunamayacağı yönünde endişelerinin bulunduğunu belirtmektedir. Katılımcılardan E10’un *“Biz orta gelirli bir Türk ailesiyiz. Bu anlamda bunun için ekonomik durumum çok iyi olması lazım. Benim eşim çalışmıyor, tek maaşla ailemi geçindiriyorum. Tabii ki bu durum benim için çok zor, çok isteyebiliriz ama gerçekleştirmeye yönelik şansımız çok düşük. Gelir seviyesinin çok iyi olması lazım kendi çocuklarınızın eğitim ihtiyacına tam anlamıyla karşılık verdikten sonra söz konusu olabilir. Ekonomik koşullarım daha iyi olmuş olsaydı evet böyle bir şey düşünebilirdim.” (E10, 44), sözlerinden anlaşılacağı üzere görüşme esnasında katılımcılara koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi verilirken koruyucu ailelere bakım ve gözetimini sağladıkları çocukların eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ekonomik destek sağlandığı ifade edilmesine rağmen katılımcıların yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmadıkları gerekçesiyle koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip oldukları görülmektedir.**

Katılımcılardan E1, E3, K3, E7, K6, K7, E9, K9 genel olarak sorumluluk gerektiren zorlu bir süreç olduğu düşüncesi ile koruyucu aile hizmetinden yararlanmak istememe nedenlerini açıklamaktadır.

Katılımcılardan K4 “Kendi çocuğuma zor yetiştirirken başkasının çocuğuna yetemem bu da daha kötü olur. Hem çalışıyor olmam bir çocuğu yetiştireceksem gerçekten hayata beş sıfır, on sıfır geriden başlayan bir çocuğu teslim alıyorsunuz kendin yetiştirmen gerekiyor ama çalışıyorsun eee çocuğa kim bakacak? Küçükse kendi çocuğumda olduğu gibi bakıcı bakacak. Bakıcı da bu sefer kendi yaşam tarzına göre yetiştirecek o yüzden istemem açıkçası bu olumsuz düşünmeme neden oluyor.” (K4, 30) sözleriyle çalışan bir anne olarak kendi çocuğuna bile bakıcı ile bakım sağlamaktan duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte olup korunma ihtiyacı olan bir çocuğun daha özel ilgiye ve bakıma ihtiyaç duyduğunu, mevcut şartlar altında bu imkânı sağlayamayacağını ve yeterli olamayacağını düşündüğünü belirtmektedir.

Katılımcıların bir kısmı şu anda çocuk sahibi olmaları ya da çocuk sahibi olma ihtimallerinin bulunması nedeniyle böyle bir hizmetten yararlanmayı düşünmediğini biyolojik olarak çocuk sahibi olmasının mümkün olmadığı takdirde böyle bir konuyu değerlendirebileceğini belirtmektedir. Konu ile ilgili olarak katılımcılardan E2 “Şu anda düşünmem. Zaten çocuklarım var, torunlarım var, onlarla ilgilenir onlara yardım ederim. Üç tane çocuğum var bir çocuğu büyütmesi, evlendirmesi zaten bir sürü sıkıntı. Günümüz şartları zor. Çocuğum olmasaydı böyle bir şey yapabilirdim. Şu anda evladım olduğu için öyle bir düşüncem yok, gerek yok yani, gerek duymuyorum.” (E2, 59) ifadelerinde görüldüğü üzere biyolojik olarak çocuk sahibi olmaları nedeniyle koruyucu aile olmayı düşünmediklerini belirtmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların bir kısmının koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip olmalarına neden olan bir diğer faktör olarak toplum baskısı ve bununla birlikte “çevre ne der?” düşüncesi olduğu ifade edilmektedir. Katılımcılar koruyucu aile olmaları halinde ailelerinin, buldukları çevrenin ve dolayısıyla toplumun bu konuya yönelik vereceği olumsuz tepkilerin ve söylemlerin meydana getirebileceği durumlar, olası çevre baskısı ve ön yargılar karşısında duydukları endişeleri dile getirmektedir. Konu ile ilgili olarak katılımcılardan E1 “Buralar küçük yerler olduğu için biraz yadırganır gibi geliyor. Pek karşılaşmamış bir olay yani yaygınlaşmamış bir şey onun için biraz abes bile karşılayabilir insanlar. Küçük yerlerde herkes birbirini tanıdığı için herkes bu konuda yorum yapar. Herkese izah etmek zorunda kalırsın. Kimisi akrabaları mı der, kimisi dostundan mı der, kimisi nereden geldi, kimin nesi... Bir anda bir çocuk ortaya çıkınca herkes her şeyi söyler. Tabii biraz çevre baskısı olur.” (E1, 50), koruyucu aile olması halinde çevreden gelecek tepkilerden çekindiğini ve E6 “Ben bunu daha önce de gündeme getirmiştik mesela ailemin yanında. Hadi bu defa da deneyelim olmazsa evlat edinelim demiştik. Ama çevresel bakış çok farklı yani aileler bile işte başkasının çocuğu olur mu gibi bunu düşünüyorlar olumsuz bir önyargı çok fazla ülkemizde.” (E6, 38) sözleriyle ailelerinin, buldukları çevrenin ve dolayısıyla toplumun bu konuya yönelik vereceği olumsuz tepkilerin ve söylemlerin meydana getirebileceği durumlar, olası çevre baskısı ve ön yargılar karşısında duydukları endişeleri dile getirmektedir.

Koruyucu Aile Hizmet Modelinin Yaygınlığı Hakkındaki Düşünceler

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin koruyucu aile hizmet modeli hakkında kendilerine yöneltilen sorulara vermiş oldukları cevaplarda söz konusu hizmet modeli hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları ve bu nedenle koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygın olmadığı yönünde düşünceye sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların koruyucu aile hizmet modelinin yeterince yaygın olmayışının nedenlerine yönelik düşünceleri; yeterince bilgi sahibi olmama, bilinç ve farkındalık düzeyinin yeterince gelişmemiş oluşu ve sorumluluk almaktan çekinme, ön yargılar ve sosyal ve ekonomik yetersizlikler temaları altında aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

Koruyucu aile uygulamasının yaygın olmadığını düşünen katılımcıların bir kısmı bunun toplumun bu konuda yeterince bilinç ve farkındalık sahibi olmamasından ve duyarsızlıktan kaynaklandığını düşündüğünü belirtmektedir. Katılımcılardan E5'in *"Yaygın olmamasının temel nedeni halkın bilmeyişi. Bu konuda çalışmaların, reklamların olması gerekir. Halk yolda giderken atıyorum çarşıda pazarda, meyvenin sebzenin ne kadar olduğunu biliyor ama böyle korunma ihtiyacı olan bir çocukla ilgili reklam görüp dikkatini çekeceğini sanmıyorum. Bu konuda toplumun eğitimsizliği ve bilgisizliği etkili tabii ki."* (E5, 32) sözleri ile koruyucu aile hizmet modelinin toplumda yaygın olmama sebebinin genel olarak konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmamasından kaynaklandığını düşündüğü anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bir kısmı da koruyucu aile hizmet modelinin bilinmeyişinin ve yaygın olmayışının evlat edinme hizmet modeli ile karıştırılıyor olmasından kaynaklanabileceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Örneğin katılımcılardan E3 *"Bir de mesela ben şu an öğrendim koruyucu ailede çocuğun miras hakkından falan yararlanmadığını. Bence evlat edinme ile karıştırılır. İnsanlar istemez. Benim de aklımdaki soru işaretleri hep bundan kaynaklıydı."* (E3, 36) sözleri ile kendisinin de görüşme öncesine kadar koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri arasındaki farkı tam olarak bilmediğini, insanların da genel olarak bu iki uygulamayı karıştırabileceğini düşündüğünü belirtmektedir.

Benzer şekilde konu ile ilgili olarak katılımcılardan E8'in *"Evlatlık alanları evet duydum ama koruyucu aileyi duymadım daha önce. İnsanlar da bu ikisini aynı sanıyor olabilir belki de."* (E8, 45), sözlerinden anlaşılacağı üzere koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modellerinin tam olarak bilinmemesinden kaynaklı olarak karıştırılabildiği bu sebeple yeterince yaygın olmadığını düşünöldüğü görülmektedir. Katılımcılardan K10 *"Daha çok çocuğu olmayanların evlatlık edindiğini biliyorum çevremde de. Bu ikisi karıştırılıyor bence. Koruyucu aile de evlat edinme gibi sanılıyor olabilir. Bende öyle düşünüyordum zaten ama birbirinden çok farklıymış."* (K10, 41) da ifadeleri ile benzer şekilde koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinin karıştırılabildiğini, bu durumun da koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşmasına engel olabileceğini, bu sebeple koruyucu aile hizmetinin tanıtımının doğru bir şekilde yapılması gerektiğini düşündüklerini ifade etmektedir.

Koruyucu aile hizmet modelinin yaygın olmadığı yönünde düşünceye sahip olan katılımcılardan E2 *"... ben şu ana kadar duymadım ama televizyonda şurada burada bununla ilgili bir konuşma tarzında*

bir şey olsa herkes duyar. Televizyonda tabii bununla ilgili bir programlar falan olsa dinler, bilgi sahibi olurum. Konferans türü gibi falan şeyler olsa dinler öğrenirim. Ama şimdi çok fazla bilgim yok.” (E2, 59), televizyon vb. iletişim kanalları aracılığı ile yeterli bilgilendirme yapılmadığını bu sebeple koruyucu aile uygulamasının da yeterince yaygın olmadığını düşündüğünü ifade etmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan katılımcılardan E1, K1 ve K3 koruyucu aile hizmetinin yaygın olmama sebepleri arasında koruyucu aile hizmetinden yararlanan bireylerin, koruyucu ailelerin ve rol modellerin olmayışının da etkili olabileceğini düşündüğünü ifade etmektedir.

Koruyucu aile hizmet modelinin yaygın olmadığı yönündeki düşüncelerini ifade eden katılımcılardan bir kısmı bunun konu ile ilgili olarak yeterince bilinç ve farkındalığa sahip olmamaktan kaynaklandığını ayrıca insanların korunma ihtiyacı olan bir çocuğun sorumluluğunu almayı istemediğini ve bu konuda endişelerinin bulunduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Katılımcılardan E6 *“Ben bile koruyucu aileyi yeni duydum çocuk ergen psikolojisi bugün bizde hangi aileye veriliyor ki toplumumuz geri kalan kısım ile alakalı bilinçlensin. Kendi çocuklarının bile bakım ve eğitimi konusunda yeterince eğitim almayan insanlar korunma ihtiyacı olan bir çocuğun bakımı konusunda ne kadar bilgi sahibi olabilir ki?”* (E6, 38), sözleriyle insanların koruyucu aile hizmeti konusunda yeterince bilinçli olmadığını bu durumun toplumda yaygınlığını olumsuz etkileyebileceğini düşündüklerini ifade etmektedir.

Katılımcılardan bir kısmı tarafından koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşmamasının nedenleri arasında sosyal ve ekonomik yetersizliklere sıkça vurgu yapıldığı görülmektedir. K9 *“Tabii bunun bütçe ile de çok ilgisi var ekonomik sıkıntılar da şiddeti doğurabiliyor ya da ekonomik nedenlerden dolayı bir aile koruyucu aile olmak istemeyebiliyor.”* (K9, 42) ve benzer şekilde E10 *“Türk toplumunun ortalama aile geliri, kişi başına düşen gelir de bunda tabii ki büyük bir etken.”* (E10, 44) sözleriyle koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşmama nedenleri arasında sosyal ve ekonomik yetersizliklerin yer aldığını düşündüğünü ifade etmektedir.

Koruyucu aile hizmetinin yaygın olmama nedenlerinden biri de konuya yönelik toplumun ön yargılara sahip olduğu düşüncesidir. Katılımcılardan E3 *“Bir de bu konuda önyargılar etkili olabilir o da yine bilgi eksikliğinden kaynaklanıyordur. Benim bile aklımda böyle bir şey var ileride yıllar geçtikten sonra benim çocuğum nasıl etkilenir, nasıl bir sıkıntı olur aralarında hep bunun korkusundan dolayı sıkıntı çekmekteyim.”* (E3, 36) sözleriyle ilerleyen süreçlerde çocuğunun süreçten nasıl etkileneceğine yönelik birtakım endişelerinin bulunduğunu belirtmektedir. K3 konu ile ilgili *“Yani evet bir önyargı var. Bu önyargı da zor aşılar bana göre. Kendi kanım kendi canım her zaman için bu söz böyle. Yani illa kendi kanın kendi canın olmasına gerek yok aslına bakarsan. Ama bu hala öyle düşünülüyor.”* (K3, 37) ifadesiyle önyargıların insanların “kendi kanım, kendi canım” düşüncesinden kaynaklanabileceğini bu önyargıyı aşmanın da zor olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir.

K8 ise *“Şu da var mesela kız çocuk alsanız baskıcı toplumlarda, yok o babasıyla bir arada olmaz ya da erkek çocuk alsanız, yok size nikah düşer. Bu zihniyetten çıkmadığı sürece bu değişmez.”* (K8, 42) sözleri ile koruyucu aile hizmetinin dini yönü hakkındaki bilgi eksikliğinin ve konunun dini boyutu

ile ele alınmayışından kaynaklı ön yargıların koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığını olumsuz etkilediğini düşündüğünü ifade etmektedir.

TARTIŞMA

Koruyucu aile hizmet modeline ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların söz konusu modele yönelik bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve çoğunun bu kavramı daha önce duymadığı görülmüştür. Benzer şekilde Yılmaztürk (1991: 116) çalışmasında bireylerin yarısından fazlasının evlat edinme ve koruyucu aile hizmeti hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığını ya da hiç duymamış olduklarını belirtmektedir. Nazik (1988: 80) tarafından yürütülen bir çalışmada ise katılımcıların %88,4'ünün koruyucu aile olmak için gerekli koşulları bilmediği tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı koruyucu aile hizmet modeline ilişkin birtakım bilgi ve fikre sahip olduğunu fakat bilgi eksikliklerinin bulunduğunu ifade etmektedir. Koçtürk (2019: 90) gerçekleştirdiği çalışmada koruyucu aile uygulaması hakkında katılımcıların %16,8'i bilgisi olmadığını, %48,8'i biraz bilgisinin olduğunu, yapılan çalışmalar koruyucu aile uygulamasının henüz tam olarak bilinmediği ve tanıtımların yetersiz olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Cooley ve Petren (2011: 1972) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada da benzer şekilde katılımcıların konuya ilişkin bilgi eksikliklerinin olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte ülkemizde koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri ilgili yönetmeliklerle ayrı ayrı düzenlenmiş olmasına rağmen söz konusu hizmet modellerinin sıkça birbiri ile karıştırıldığına inanılmaktadır (Şahin Kaya, 2019: 123). Özaydın Demirbaş ve diğ. (2021: 242) ve Erbay ve Çalış (2021: 455) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da olduğu gibi yapılan pek çok araştırmada koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinin karıştırılan hizmet modelleri olduğu vurgusu dikkat çekmektedir. Gerçekleştirdiğimiz çalışmada da katılımcıların benzer sorunlar yaşadığı görülmüştür. Bu bakımdan yeterli bilgilendirme çalışmalarının yapılmaması ve tanıtım faaliyetlerinin yürütülmemesine bağlı olarak koruyucu aile uygulaması hakkındaki bilgi ve deneyim eksikliği, koruyucu aile hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ünal, 2015: 895).

Araştırmanın bulguları, bireylerin bu hizmet modeline yönelik algılarının hem olumlu hem de olumsuz yönde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Olumlu yönde düşünen katılımcılar, özellikle dini ve manevi boyutu vurgulayarak bir çocuğa aile ortamı sunmanın hayırseverlik ve topluma katkı sağlama bağlamında önemli olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Kınık (2019: 80) tarafından yürütülen bir çalışmada bazı koruyucu ailelerin koruyucu olma süreçlerinde dini-kültürel değerlerin yanında insani ve vicdani duyguların etkili olduğu ifade edilmektedir. Ailelerin genel olarak bir çocuğu sevgi ve ilgilerini sunabilecekleri bir aile ortamında büyüme motivasyonu ile hareket ettikleri görülmektedir (Baysal, 2017: 193). Abukan (2020: 212) tarafından yürütülen araştırmada ise araştırmaya katılan bireylerin bir çocuğun hayatına dokunma, dini yükümlülük duygusu/maneviyat, çocuk büyüme deneyimi yaşama ve yeniden çocuk büyüme isteği, evlat edinme sürecini beklemek istememe, çevrelerinde tanıdıkları bir çocuğun korunma ihtiyacı olması gibi nedenlerle koruyucu aile olmayı istedikleri belirtilmiştir.

Öte yandan, olumsuz düşünen katılımcılar ise ekonomik yetersizlikler, çevresel baskılar, sorumlulukların ağırlığı ve biyolojik çocuk sahibi olma durumlarını koruyucu aile olmayı engelleyen unsurlar olarak görmektedirler. Çocuk sahibi olmakla ilgili bulgularımıza benzer bir şekilde Tezel, Demirel ve Kaya (2018: 31) tarafından yürütülen bir araştırmada biyolojik çocuk sahibi olma ve olmama durumlarının koruyucu aile olma sürecini etkilediği belirlenmiştir. Bununla birlikte toplumda, bireylerin koruyucu aile hizmetinden yararlanmaları halinde öz çocuğunu ve ailesini ihmal etme endişesi duymaları söz konusudur (Hız, 2018: 96). Katılımcıların, koruyucu aile olma konusunda kendilerini yeterli hissetmemeleri ve toplumun olumsuz tepkileriyle karşılaşacaklarına dair endişeleri, Ünal (2015), Certel (2016) ve Erdugan (2019) gibi çalışmalarda belirtilen bulgularla uyumlu bir tablo çizmektedir. Benzer şekilde Can (2000: 83) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada araştırmaya katılan dokuz aileden beşinin akraba ve arkadaş çevresinden olumsuz etkilenmesi nedeniyle koruyucu aile olmayı bir süre ertelediği belirtilmiştir. Özellikle, "çevre baskısı" ve "başkasının çocuğu" algısı, bu hizmet modeline yönelik olumsuz bakış açılarının toplumsal ve kültürel kökenlerini yansıtmaktadır. Kınık (2019: 80) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise araştırma kapsamında görüşülen koruyucu ailelerinin büyük bir kısmının yakın çevre, akraba ve çocuklarının koruyucu aile olma kararlarını olumlu karşıladıkları ifade edilmiştir.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmet modelinin dini açıdan uygunluğuna ilişkin kaygı bir diğer olumsuz düşünme nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Doğan (2020: 265) birçok Türk ailenin dini inanışları gereği korunma ihtiyacı olan bir çocuğun koruyucu aile hizmeti aracılığı ile bakım ve gözetimini üstlenmeyi namahrem olacağı gerekçesiyle istemeyeceğini ifade ettiğini belirtmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Korunma ihtiyacı olan çocuklar her dönemde çeşitli toplumlar içinde varlığını sürdürmüş ve çocuk refahı alanında önemli bir sorun olmuştur. Korunma ihtiyacı olan çocuk sorununa her toplum kendi içinde çeşitli çözüm yöntemleri geliştirmiştir. Türkiye’de her ne kadar ilk etapta çocuğun içinde bulunduğu çevrede kendi ailesi, akrabaları ve yakınları yanında desteklendiği aile odaklı uygulamalar benimsense de aile odaklı hizmet modellerinin henüz yeterince yaygınlaşmadığı, kuruluş bakımı adı altında çocuğun aile ortamı dışında benzer durumlarda olabilecek diğer çocuklarla birlikte kaldığı hizmet modellerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Kurum bakımı hizmetleri, çocuğun korunması ve bakımı açısından önemli bir işlev görse de aile ortamının çocuğun psikososyal gelişimine sunduğu desteği aynı ölçüde sağlayamamaktadır. Koruyucu aile uygulaması ile korunma ihtiyacı olan çocukların kurum bakımı hizmetlerinin dezavantajlarına maruz kalmaksızın uygun bir aile ortamı içinde korunması ve bakımlarının sağlanması hedeflenmektedir. Son yıllarda ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının konuya verdiği önem doğrultusunda, koruyucu aile hizmet modeline yönelik yasal düzenlemeler ve farkındalık çalışmaları yapılmış olmasına rağmen, gerçekleştirilen çalışmalar ve elde edilen istatistikler, bu uygulamanın beklenen seviyede gelişmediğini göstermektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar hâlâ büyük ölçüde kuruluş bakımında

desteklenmekte olup, çocuğun üstün yararına göre hayata geçirilen ve aile odaklı hizmetlerden biri olan koruyucu aile uygulamasının toplumda yeterince bilinmediği, kabul görmediği ve yaygınlığının düşük olduğu bilinmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin genel olarak koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi sahibi olmadığı hatta büyük bir çoğunluğunun görüşme sürecinde söz konusu hizmeti ilk defa duyduğunu ifade ederek daha detaylı bilgi almak istemesi ve gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra görüşmelere devam edilmesi dikkat çeken noktalardan biri olmuştur. Ayrıca yapılan bilgilendirmelere ve düzeltmelere rağmen koruyucu aile hizmet modeli ile evlat edinme hizmetlerinin birbiri ile sıkça karıştırıldığı görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı, korunma ihtiyacı olan ve kurum bakımı altında bulunan bir çocuğa yardımcı olmayı istemektedir. Bu katılımcılar, çocuğun bir aile ortamında yetişmesine destek olma düşüncesine sahiptir. Aynı zamanda, manevi tatmin, hayırseverlik ve çocuğun daha iyi koşullarda yetişmesini sağlama gibi motivasyonları da bulunmaktadır. Bu sebeple, koruyucu aile olma konusunda olumlu bir algıya sahiptirler. Konuya genellikle dini ve vicdani boyutuyla yaklaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin önemli bir kısmının koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip olduğu, bu olumsuz düşüncelerin ise; bireysel, çevresel ve hizmet modelinden kaynaklı çeşitli sebeplerden kaynaklanabildiği görülmüştür. Katılımcıların koruyucu aile olmaya ilişkin olumsuz düşünceye sahip olma nedenleri arasında, hazır hissetmeme, yaşadığı çevreden kaynaklı sosyal ve ekonomik yetersizlikler ve bu yetersizlikler nedeniyle koruyucu aile hizmet modelinden yararlanan çocuğa yeterli imkân sunamamaya yönelik endişelere sahip oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların bir kısmının şu anda çocuk sahibi olmaları ya da çocuk sahibi olma ihtimallerinin bulunması nedeniyle böyle bir hizmetten yararlanmayı düşünmemeleri, biyolojik olarak çocuk sahibi olunmasının mümkün olmaması ve çocuk sahibi olmaya yönelik başka bir çözüm yolunun kalmaması halinde son çare olarak koruyucu aile hizmetine başvurulacak olunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcıların koruyucu aile olmaya yönelik olumsuz düşünceye sahip olmalarına neden olan faktörler arasında ön yargılar, toplum baskısı ve bununla birlikte çevrenin vereceği tepkinin de önemli derecede etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında bireylerin koruyucu aile hizmet modelinin toplumda yaygınlığı hakkındaki düşünceleri ele alınmış olup katılımcıların ifadelerinden genel olarak söz konusu hizmet modelinin yeterince yaygın olmadığı yönünde düşünceye sahip oldukları tespit edilmiştir. Koruyucu aile hizmet modeli hakkında yeterli tanıtımın yapılmaması, bu hizmet modelinin evlat edinme hizmet modeli ile karıştırılmasına neden olmaktadır. Toplumun bu konuda yeterince bilinç ve farkındalık sahibi olmaması ve duyarsız oluşu, koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığını olumsuz etkilemektedir. İnsanların korunma ihtiyacı olan bir çocuğun bakım ve gözetimini üstlenme konusunda duydukları endişelerden ve sorumluluk almaktan çekinmeleri, bu hizmet modelinin yaygınlaşmasını zorlaştırmaktadır. Sosyal ve ekonomik yetersizlikler, koruyucu aile hizmet modeline yönelik

çekinceleri artırmaktadır. Aile ve sosyal çevrenin olumsuz düşünceleri ve toplumsal tabular, koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığını engellemektedir. Ayrıca, koruyucu aile hizmetinin dini yönü hakkında bilgi eksikliği ve konunun dini boyutu ile ele alınmaması, bu hizmet modeline yönelik önyargıları artırmaktadır. Sonuç olarak, tüm bu nedenler koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığını olumsuz etkilemektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığının artırılmasına yönelik olarak ifade ettikleri görüş ve öneriler arasında öncelikle koruyucu aile hizmetinin alt yapısının iyi oluşturulması ve uygulamanın temellerinin sağlam atılması, söz konusu hizmetin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adı altında oluşturulacak olan ihtisaslaşmış özel birimlerce ele alınması ve etkili hizmet sunumunun sağlanması gerektiği yer almıştır. Ayrıca koruyucu aile uygulamasının eğitim sistemine entegre edilmesi, bu şekilde eğitim sistemi içinde öğrenci, öğretmen ve velilere ulaşılabilmesi, kurum ve kuruluşlar arası iş birliği artırılarak farklı bakanlıklar ile birlikte koordineli bir şekilde çalışılması ve iş birliği protokollerinin uygulanması ve koruyucu aile uygulamasına yönelik ekonomik teşviklerin artırılmasının koruyucu aile uygulamasının yaygınlığının artırılmasını olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir. Koruyucu aile uygulamasının yaygınlığının artırılmasında etkili olacağı düşünülen bir diğer nokta toplumun bilgi düzeyini ve farkındalığını arttıracak tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi ve yapılacak tanıtım faaliyetleri ve bilgilendirme çalışmalarında alanda çalışan meslek elemanlarının daha aktif rol alması gerektiği olmuştur. Ancak koruyucu aile hizmetlerini yürüten meslek elemanlarının sayısının yetersiz olması bu çalışmaları zorlaştırmaktadır. Bu yetersizlik nedeniyle meslek elemanları, birden fazla birimden sorumlu olabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, yeteri kadar sosyal çalışmacı istihdamının sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, meslek elemanlarının yetkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması önemlidir. Koruyucu aile hizmet modelinin tanıtım faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde yer alınması gerektiği sonucuna da varılmıştır.

Tüm bunlara ek olarak koruyucu aile hizmetinin televizyon, sosyal medya vb. iletişim araçları ile daha fazla tanıtımının yapılması gerekmektedir. Televizyon ve sosyal medya üzerinden koruyucu aile uygulamasına yönelik reklamların, kamu spotlarının yayınlanabileceği, belgesel, dizi ve filmler aracılığı ile tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarının yürütülebileceği, medya ve internetin doğru ve etkin bir biçimde kullanımının sağlanması ve konuya ilişkin kısa süreli ve zorunlu yayınların yapılması, yürütülecek olan programlarda ve tanıtım faaliyetlerinde toplum tarafından tanınan ve sevilen sanatçıların yer alabileceği, böylelikle yapılan çalışmaların daha çok dikkat çekeceği düşünülmektedir.

Koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlığını olumsuz yönde etkileyen yaygın dini ön yargıların giderilmesi adına Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde müftülükler, camiler ve din görevlileri aracılığı ile koruyucu aile hizmet modelinin dini boyutunun ele alınması, toplumda koruyucu aile uygulaması hakkındaki doğru bilinen yanlışların giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle taşrada eğitim, seminer, konferans vb. çalışmalar yapılarak oluşturulacak olan afiş, broşür gibi materyallerin

dağıtılması, özellikle küçük yerleşim birimlerinde belediyeler ve muhtarlıkların koruyucu aile hizmetinin tanıtımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetler yürütmesi, yürütülecek olan tanıtım faaliyetlerine mevcut koruyucu ailelerin de dahil edilmesi ve ailelerin koruyucu aile uygulaması hakkında deneyimlerinin aktarılması, olumlu örneklerin topluma daha fazla yansıtılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca toplum tarafından tanınmış ve saygın kişilerin, siyasi ya da politik liderlerin yürütülecek olan tanıtım faaliyetlerinde yer almasının ya da bizzat koruyucu aile olmalarının koruyucu aile hizmet modelinin tanıtımını ve yaygınlığını olumlu yönde etkileyebileceği, biyolojik olarak çocuk sahibi olmayan ya da olamayan ailelerle özel olarak çalışmalar yapılması gerektiği, bu noktada dernek, vakıf vb. sivil toplum kuruluşlarının sürece dahil olup daha aktif rol almaları, bilgilendirme çalışmaları yaparak konuya yönelik farkındalık oluşturmalarının sürece olumlu yönde katkılarının olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırma Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara görüşmelere başlamadan önce araştırmacı tarafından hazırlanan Gönüllü Onam Formu içeriği sunulmuştur. Katılımcılara kısaca araştırmanın içeriği anlatılmış, araştırma sürecine dair gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Katılımcılara görüşme süreci boyunca ses kaydı alınacağı bilgisi verilerek onayları alınmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler gizlilik esası doğrultusunda bire bir gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar görüşmelerde alınan ses kayıtlarının ve kendilerine ait bilgilerin gizli tutulacağına dair bilgilendirilmiş, araştırmada isimlerine yer verilmeyeceği ifade edilmiş ve analiz aşamasında katılımcıların isimleri kodlanmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abukan, B. (2020). *Travmatik deneyimi olan çocuklara yönelik koruyucu aile hizmetinin profesyonellerin gözünden değerlendirilmesi: bir uygulama model önerisi* (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ASHB. (2024). İllere Göre Koruyucu Aile İstatistikleri. <https://aile.gov.tr/koruyucuaille/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/> Erişim Tarihi: 08.10.2024
- Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları: İstanbul örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bıyıklı, L. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar ve S.O.S. çocuk köyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(1), 3-10. doi: 10.1501/Ozlegt_0000000026

- Bilican Gökkaya, V. (2014). Ailelerin, koruyucu aile olma nedenleri (Sivas ili örneği). *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 603-620. doi: 10.14687/ijh:v11i1.2773
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20P rotokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20 Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf> Erişim Tarihi: 07.03.2021
- Can, Y. (2000). *Koruyucu aile uygulaması Ankara örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Certel, N. (2016). *Koruyucu aile derneklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Kocaeli.
- Cooley, M. E. & Petren, R. E. (2011). Foster parent perceptions of competency: Implications for foster parent training. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1968–1974. doi:10.1016/j.chldyouth.2011.05.023
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (Bütün, M., Demir, B., Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Çocuk Koruma Kanunu (2005). Resmi Gazete, 15.07.2005, Sayı: 25876
- Doğan, B. (2020). *Alman çocuk koruma sisteminde Türkiyeli ailelerin kültür ve göç bağlamında koruyucu aile olma deneyimi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Erbay, E., Çalış, N. (2021). Türkiye’de koruyucu aile hizmetlerine yönelik uzman görüşleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 439-462. doi: 10.46928/iticusbe.793311
- Erdugan, S. (2019). *Koruyucu aile modelinde aile yaşam deneyimleri: Aile sistemleri teorisi temelinde niteliksel bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Ertürk, A. (2020). *Koruyucu ailelerin gözünden koruyucu aile uygulamaları: Gebze örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.
- Hämäläinen, J. (2016). The origins and evolution of child protection in terms of the history of idea: *Paedagogica Historica*, 52(6), 734-747. doi: 10.1080/00309230.2016.1240210
- Hız, Ö. (2018). *Türkiye’de çocuk refahı kapsamında koruyucu aile hizmeti Denizli ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- İzci, L. (2020). Türkiye ve İngiltere’de koruyucu aile sisteminin karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 140-163. doi: 10.48070/erusosbilder.740035
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye’de çocuk refahı alanında koruyucu aile hizmeti* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karakuş, Ö., Kıriloğlu, M., Başer, D., Batı, B. (2013). Yetiştirme yurdunda kalmakta olan ergenlerin anne-baba algıları: Nitel bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 123-143

- Karasar, N. (2014). Bilimsel araştırma yöntemi. 27. Basım. Ankara: Nobel Akademik
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-19.
- Karatay, A. (2017). Türkiye’de koruyucu aile: Kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(5), 389-427. doi:10.32739/uskudarsbd.3.5.30
- Keller, T. E., Wetherbee, K., Le Prohn, N., Payne, V., Sim, K., & Lamont, E. R. (2001). Competencies and problem behaviors of children in family foster care: Variations by kinship placement status and race. *Children and Youth Services Review*, 23(12), 915-940. doi: 10.1016/S0190-7409(01)00175-X
- Kınık, K. (2019). *Kültüre duyarlı sosyal hizmet bağlamında Türkiye’de koruyucu aile modeli: İstanbul ve Bingöl örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yalova.
- Kırılıoğlu, M. (2020). Gelir, yoksulluk ve sosyal politika. D. Başer içinde, *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet* (s. 55-88). Nobel Akademik Yayıncılık
- Koçtürk, M. (2019). *Koruyucu aile uygulamasının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi: Kırıkkale örneği* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sakarya.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete, 14.12.2012, Sayı 28497
- Koşar, N. (1989). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Miranda, M., Molla, E., & Tadros, E., (2019). Implications of foster care on attachment: a literature review. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 27(4), 394-403. doi: /10.1177/1066480719833407
- Mitchell, M. B., Kuczynski, L., Tubbs, C. Y., & Ross, C. (2009). We care about care: advice by children in care for children in care, foster parents and child welfare workers about the transition into foster care. *Child & Family Social Work*, 15(2), 176–185. doi:10.1111/j.1365-2206.2009.00657.x
- Nazik, M. H. (1988). *Çocuksuz ailelerin evlat edinme ve koruyucu aile hakkındaki görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı, Ankara.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar I-II*, Cilt (5. Basım), Yayın Odası, İstanbul.
- Özata, M., Kırılıoğlu, M., Kalaycı Kırılıoğlu, H. İ. (2016). Sosyal ve ekonomik destek alan ailelerin sağlık durumlarının araştırılması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 173-90.

- Özaydın Demirbaş, E., İmir, H. M., Kılınc, F. E., Bektaş, N. (2021). Üniversite çalışanlarının koruyucu aile uygulamasına bakış açısı: bir durum çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 231-277. doi: 10.21560/spcd.vi.617942
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu aile hizmetlerinde değerlendirme süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(4), 85-94. doi:21096/227191
- Özkara, S. (2005). *Toplumun koruyucu aile uygulamasına ilişkin bilgi, görüş ve değerlendirmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Editörleri: Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir). 3. Baskıdan Çeviri. Ankara: Pegem Akademi.
- Riggs, D. W., Augoustinos, M. & Delfabbro, P. H. (2009). Role of foster family belonging in recovery from child maltreatment. *Australian Psychologist*, 44(3), 166-173. doi:10.1080/00050060903147075
- Şahin Kaya, Z. (2019). *Uzmanların gözünden Türkiye’de koruyucu aile programı üzerine bir değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D. ve Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-246.
- Tezel, Z., Demirel, B., Şahin Kaya, Z. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36. doi: 39955/504122
- Twigg, R., & Swan, T. (2007). Inside the foster family: what research tells us about the experience of foster carers’ children. *Adoption & Fostering*, 31(4), 49-61. doi:10.1177/030857590703100407
- Ünal V. (2015). Dünden bugüne kültürümüzde koruyucu aile hizmetleri üzerine bazı değerlendirmeler. *Journal of Turkish Studies*, 10(6), 875-900.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., Vanschoonlandt, F., Robberechts, M. & Stroobants, T. (2013). Children placed in long-term family foster care: a longitudinal study into the development of problem behavior and associated factor: *Children and Youth Services Review*, 35(4), 587-593. doi: 10.1016/j.childyouth.2012.12.012
- Webb, N. B. (2011). *Çocuklarla sosyal hizmet uygulaması* (E. Erbay, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi. (2017)
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525. doi: 19552/208348
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 247-270.

- Yeşilkayalı, H. D. (2015). *Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgeciliik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaztürk, G. (1991). *İnfertil ailelerin evlat edinme ve koruyucu aile olma konularındaki bilgi ve tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Programı, Ankara.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58. doi: 21099/227229

